आधारभूत तह (१-३)

डोटेली भाषा पाठ्यक्रम

पाठ्यघण्टा ५ **वार्षिक कार्यघण्टा १६०**

परिचय

डोटेली भाषा डोटेली समुदायमि बोलिने भाषा हो । इसै भाषालाई विचार अरिबर अलग अलग रचनालाई आधार बनाइबर विद्यार्थीमि सुण्णे, बोल्ले, पड्डे, लेख्दे भाषिक सिपको विकास अद्दु यइको उद्देश्य हो । डोटेली भाषालाई आधार बनाइबर चित्र, वस्तु, घटना, वातावरण बठि है विषयवस्तु बुझिबर मौखिक भण्णु पड्डे कुरालाई जोड दिइराइ छ । यै पाठ्यक्रममि डोटेली भाषाका विषयवस्तुबाटाहै चित्र, वस्तु, घटना, परिवेश रे पाठका आधारमाइ भाषिक विषयवस्तु बुद्दु रे आफ्ना शब्दमि भण्णु, पाठ्यपुस्तकका विषयवस्तु नरोकिबर पड्डु, सांस्कृतिक रे पर्यटकीय मूल्यमान्यतामि आधारित भैबर विषयवस्तुमि जोड दिइराइ छ । सङ्गसङ्गै मौखिक, लिखित रे अन्तरभाषिक मूल्यप्रति सचेत भइबर भाषिक व्यवहार अद्दाखिलाइ जोड दिराइ छ । यै पाठ्यक्रमले सम्बन्धित विषयमि आधारभूतका मल्ला कक्षाको आधारलइ बनाउने आशा अऱ्या छ । राष्ट्रिय पाठ्क्रम प्रारूप २०७६ ले कक्षा १ बाटाहै ३ सम्म मातृभाषामि शिक्षा दिने व्यवस्था अऱ्या हुनाले यै पाठ्यक्रम बनाया हो ।

यै पाठ्यक्रम विकास अद्दाखि जीवनमि सदाइँ प्रयोग होइरने भाषाको प्रयोगलाई सजिलो बनाउने रे मल्ला तहको शिक्षा पाउनाखिलाइ चाइने भाषिक क्षमता विकास अद्दे पक्षलाई जोड दिया छ । यैमि विद्यार्थीको रचि रे आवश्यकतामि आधारित सक्षमता, सिकाइ उपलब्धि निर्धारण रे पाठ्यवस्तुका छनौटमि भौत सोचविचार अरिबर सीमाङ्कन अऱ्या छ । विषयवस्तुको क्षेत्र रे क्रमलाई लम्बीय सन्तुलन हुने अरिबर तुलनात्मक रूपमि प्रस्तुत अऱ्या छ । सिकाइ उपलब्धि सुण्णे, बोल्ले, पड्डे, लेख्दे सिपका आधारमि विस्तृतीकरण अरिबर भाषिक सिपगत पाठ्यघन्टा, सिकाइ सहजीकरण, सम्भावित कार्यकलाप रे विद्यार्थी मूल्याङ्कनका प्रक्रिया निर्देश अरिबर व्यवहार कुशल सिपलाई लगै समायोजन अऱ्या छ ।

डोटेली भाषा शिक्षण अद्दे मुख्य प्रयोजन विभिण्ण रचनाबाटा है भाषिक सिप विकास रे सिर्जनात्मक क्षमता विकास अद्दु हो । सुण्णेइ रे बोल्लेइ सिप विकास अद्दुलाई यैमि मौखिक अन्तर्क्रिया धारणा निर्माण रे प्रस्तुति, सुणाइ रे अभिव्यक्ति, सुणाइको प्रतिक्रिया , सञ्चार, संस्कृति, अनुभूति, घटना, कल्पनासङ्गको सम्बन्ध रे दृष्टि निर्माणमि जोड दिइया छ । यैमि पठन रे बोध, लेखन अभ्यास, शब्द भणारको ज्ञान रे प्रयोग, कार्यमूलक व्याकरणको पहिचान रे प्रयोगलाई भाषासिकाइका अङ्गका रूपमि समावेश अऱ्या छ । यै पाठ्यक्रमले भाषिक सिपको विकास, भाषाको शुद्ध प्रयोग, स्तरीय अभिव्यक्ति, शिल्प रे व्यवहारकुशल सिप विकासमि जोड दिया छ । यै विषयको पाठ्यक्रम विकास अद्दे बखत इसैसङ्ग जोडिएका सरोकारवाला, विषयविज्ञ अभिभावकका राय, सुझावलाई आत्मसात अरिया छ । विषयवस्तुको समायोजन अद्दे बखत डोटेली भाषाका मूलभूत मान्यतालाई ध्यान दिबर पाठ्क्रमलाइ सरल, प्रायोगिक, समय अनुसारको रे स्तरीय बनाइया छ । यै पाठ्यक्रममि सय प्रतिशत भाषिक विषयगत भितरि मूल्याङ्कन हुने अरिबर विषयवस्तुलाई व्यवस्थित अरिया छ । यै बाटाहै विद्यार्थीमि सञ्चार रे अभिव्यक्तिका क्रममा भाषाको शुद्ध प्रयोग अद्दे सिप बोध रे सिर्जनात्मक क्षमताको विकास हुने अपेक्षा अरिराइ छ ।

२ तहगत सक्षमता

आधारभूत तह कक्षा १ बाटाहै ३ सम्मका अध्ययन पूरा अरेपछि डोटेली भाषाका विद्यार्थी निम्नलिखित सक्षमता हासिल हुनेछन् :

(क) कुरडीकानी, सम्वाद, छलफल रे सवालजवाफजसा भाषिक व्यवहारका आधारमि प्रतिक्रिया रे सञ्चार

(ख) डोटेली भाषा स्वर, व्यञ्जन रे अक्षरको उच्चारण रे सन्दर्भगत प्रयोग

(ग) चित्र, घटना, परिवेश रे पाठगत सन्दर्भका आधारमि विषयवस्तुको बोध रे अभिव्यक्ति

(घ) पठनकौशल, रचनाकौशल रे शब्द भणार बढाउनाखिलाइ मौखिक तथा लिखित अभिव्यक्ति

(ङ) भाषिक कार्यका लागि श्रव्य, दृश्य रे श्रव्यदृश्य सामग्रीको उपयोग रे भाषिक व्यवहार

(च) डोटेली संस्कृति परम्परा रे रीतिरिवाजमि आधारित विषयवइस्तुको मौखिक रे लिखित प्रस्तुति

(छ) डोटेली भाषाको प्रभावकारी सञ्चार अद्दाखि मानक भाषाको प्रयोग

३ कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

कक्षा १

डोटेली भाषाको अध्ययन अरेका विद्यार्थीमि कक्षा १ पूरा अरेपछि निम्न अनुसारका सिकाइ उपलब्धि पूरा हुनेछन् :

सुणाइ रे बोलाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. लयात्मक प्रस्तुति सुणिबर उसै बमोजिम अभ्यास अद्द	१.१ तोकिया कविता, गीत र भजनका तोकिएका भाग रे पुराइ भागको अनुवाचन अद्द १.२ तोकिया कविता, गीत रे भजनका तोकिएको भाग रे पुराइ भागको सहवाचन अद्द १.३ तोकिया कविता, गीत र भजनका तोकिएको भाग र पुराइ भागको सस्वरवाचन अद्द
२. वर्ण, शब्द र वाक्य सुणिबर प्रतिक्रिया दिन	२.१ तोकिया वर्ण, शब्द, सुण्णु रे शुद्धसङ उच्चारण अद्द २.२ डोटेली भाषामि प्रयोग हुने देवनागरी लिपिको वर्णक्रम बताउन २.३ डोटेली भाषाका शब्दलाई मौलिक वाक्यमा प्रयोग अद्द २.४ वाक्य सुणिबर अर्थ, आशय वा निर्देशनअनुसार कार्य अद्द २.५ वाक्य सुणिबर मौखिक प्रतिक्रिया अद्द
३. परिचित शब्दको प्रयोग अरीबर सञ्चार तथा अभिव्यक्ति अद्द	३.१ प्रचलित वा परिचित शब्द सङ्कलन अरिबर भण्ण ३.२ वाक्य रे अनुच्छेद सुणिबर नाम चिन्न रे भण्ण ३.३ परिचित नामको प्रयोग अरिबर साथी समूह वा घरपरिवारका सदस्यसङ सञ्चार तथा अभिव्यक्ति दिन
४. तोकिया विधागत सामग्री वा पाठ सुणिबर बोध अद्द	४.१ आफूले अर्थ जाणेका शब्दको शुद्ध र स्पष्ट उच्चारण अद्द ४.२ सुणेका, धेकेका रे पढेका विषयवस्तुको वर्णन अद्द

	४.३ तोकिया विषयवस्तुका आधारमाइ डोटेली भाषामा शब्द भणार बढाउने अरिबर बोल्ल ४.४ डोटेली भाषामि मौखिक रूपमि सवालजवाफ अड्ड ४.५ साधारण परिचित बालगीत तथा कथा सुणिबर भण्ण
५. नान्नाना समूहमि हुने सामान्य कुरडिकानी रे सवालजवाफ सुणिबर प्रतिक्रिया जनाउन	५.१ डोटेली भाषामा कुरडीकानी अड्ड ५.२ डोटेली भाषामि अर्‍या कुरडिकानीमि आधारित भैबर विषयवस्तुको जवाफ दिनु पड्ड छ भणिबर ध्यानदिइबर कुरडिकानीलाई निरन्तरता दिन ५.३ कथाकथन, संवाद जसा उपविधागत प्रस्तुतिलाई वक्ताको चेष्टा, हाउभाउ रे अभिनयको ख्याल अरिबर सुणी प्रतिक्रिया दिन ५.४ सन्दर्भ रे प्रसङ्गअनुसारको अभिव्यक्ति दिन ५.५ वक्ता, शीर्षक र विषयवस्तुको आशय बुझिबर सञ्चार तथा अभिव्यक्ति अड्ड ५.६ पछ्याणेका व्यक्तिसङ्ङ सोदापुछि, कुरडिकानी रे सवालजवाफ अड्ड

पढाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. डोटेली भाषामि प्रयोग हुने देवनागरी लिपिका वर्ण पछ्याणिबर पड्ड	१.१ डोटेली भाषामि प्रयोग हुने देवनागरी लिपिका वर्ण उच्चारण अरिबर तिनु वर्णका क्रम प्रस्तुत अड्ड १.२ ध्वनि सुणिबर स्वर तथा व्यञ्जन वर्ण बोध अड्ड रे मौखिक तथा लिखित रूपमि अभिव्यक्ति अड्ड
२. सामग्री पढिबर शब्द भणार विस्तार अड्ड	२.१ चित्र तकिबर नाउँ भण्ण २.२ सजी बालगीत रे कथा सस्वर पठन अड्ड २.३ लिखित सामग्री पढिबर उसै अर्थ दिने शब्द पछ्याण्ण, भण्ण रे लेख्द २.४ लिखित सामग्री पढिबर उल्टो अर्थ दिने शब्दको सूची बनाउन २.५ लिखित सामग्री पढिबर आशय रे सन्दर्भअनुसार न्यारै अर्थ दिने शब्द पछ्याणिबर वाक्यमि प्रयोग अड्ड
३. डोटेली भाषामि लिखित तथा मुद्रित सामग्री पढिबर बोध सवालजवाफ अड्ड	३.१ डोटेली भाषामि प्रकाशित स्तरअनुसारका सामग्री पढिबर विषयवस्तु, सन्दर्भ र आशय बोध अड्ड ३.२ पाठका आधारमा सवालका जवाफ दिन

लेखाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**

१. लिखित रूपमि जानकारी आदानप्रदान अद्द	१.१ आफ्ना चिनजानका मान्सका बारेमाइ पुराइ वाक्यमि जानकारी पाउनु रे दिन १.२. परिवारसङ्डको सम्बन्ध, हडका बाइर धेकिन्या अङ्ग, सात बार, बाह्र महिना रे सङ्ख्यावाचक निर्दिष्ट शब्दको उच्चारण रे अर्थबोध अरिबर लेख्द १.३ समय, खाद्यपदार्थ, जीवजन्तु र पन्छी नामबोधक शब्दको उच्चारण, अर्थबोध रे प्रयोग अद्द १.४ समुदाय, विद्यालय रे यैतिरउइतिरको वातावरण बुझाउने निर्दिष्ट शब्दको उच्चारण, सन्दर्भगत अर्थबोध रे प्रयोग अद्द
२. लिखित सामग्री पढिबर शब्द भणार विस्तार अद्द	२.१ छाटछाटका आकृतिको रेखाङ्कन, क्रमका साथै स्वर रे व्यञ्जन लेख्द २.२ जोडिया संयुक्त अक्षर रे वर्ण, सरल शब्द रे वाक्य लेख्द २.३ सजी बालगीत र कथा सस्वर पठन तथा पाठगत विषयवस्तुमि आधारित भइबर बोध सवालजवाफ अद्द
३. विषयवस्तुको लिखित अभिव्यक्ति अद्द	३.१ तह रे कक्षा अनुसाराù सजी शब्द रे वाक्यको अनुलेखन, श्रुतिलेखन अद्द ३.२ सरल वाक्य लेख्द ३.३ लेख्य चिह्न पछ्याणिबर सजी वाक्य लेख्द

कक्षा २

डोटेली भाषा अध्ययन अरेका विद्यार्थीमि कक्षा २ पुरा अरेपछि निम्नानुसारा सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने छन् :

सुणाइ र बोलाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. तहगत लयात्मक पाठ सुणि उसैअरि अभ्यास अद्द	१.१ तोकिया कविता, डोटेली भाषाका बालगीतका तोकिया भागको अनुवाचन अद्द १.२ तोकिया कविता, डोटेली भाषाका बालगीतका तोकिया भाग रे पुराइ भागको सहवाचन अद्द १.३ तोकिया कविता, स्थानीय भाषाका बालगीत, होरी गीत लगायत घरगीतका पुराइ भागको सस्वरवाचन अद्द १.४ आफूले जाण्या डेउडा गीतका लय कक्षामि निर्धक्क रूपमि प्रस्तुत अद्द
२. विषयवस्तु तथा निर्देशन सुणिबर प्रतिक्रिया दिन	२.१ लिपिको क्रमअनुसार उच्चारण अरिबर वर्णगत ध्वनि सुणिबर वर्ण, अक्षर रे शब्द बताउन २.२ घरपरिवारमाइ मनाइने विभिन्न चाडबाडसित सम्बन्धित शब्द प्रयोग अरिबर वाक्य निर्माण अद्द २.३ घर परिवारमाइ लाइने मूख्य पोसाकहरु चिनिबर नाम भण्ण

	२.४स्थानीय खेल लगायतका कार्यकलापमि सहभागिता जनाइबर भाषिक अभ्यासमाइ सहभागिता निर्देशनअनुसार कार्य गर्न २.५ वाक्य सुणिबर अर्थ, आशय वा निर्देशनअनुसार कार्य अद्द २.६ वाक्य सुणिबर मौखिक प्रतिक्रिया दिन
३. पद तथा पदावलीको प्रयोग अरिबर सञ्चार तथा अभिव्यक्ति अद्द	३.१ स्थानीय खाना र पछ्याणका शब्द सङ्कलन अरिबर भण्ण ३.२ वाक्य रे अनुच्छेद सुणी भण्ण र लेख्न ३.३ पछ्याणेका पद रे पदावलीको प्रयोग अरिबर साथि समूह वा घरपरिवारका सदस्यसङ सञ्चार तथा अभिव्यक्ति दिन
४. तोकिया विधागत सामग्री वा पाठ सुणिबर बोध अद्द	४.१ शब्दको शुद्ध रे स्पष्ट उच्चारण अद्द ४.२ सुणेका, देखेका रे पढेका विषयवस्तुको वर्णन अद्द ४.३ तोकिया विषयवस्तुका आधारमाइ डोटेली भाषामि शब्द भणार बढाउने अरिबर बोल्ल ४.४ डोटेली भाषामि मौखिक रूपमि सवालजवाफ अद्द ४.५ साधारण पछ्याणेका बालगीत तथा कथा सुणिबर भण्ण
५. नान्नाना समूहमि हुने सामान्य कुरडिकानी रे सवालजवाफ सुणिबर प्रतिक्रिया जनाउन	५.१ स्थानीय परिचित बालगीत व्यक्तिगत तथा समूहमि हाउभाउसहित गाउन ५.२ डोटेली भाषामि अरिया कुराकानीमि आधारित विषयवस्तुको जवाफ दिनु पड्डछ भनिबर मनलाइबर कुराकानीलाई निरन्तरता दिन ५.३ कथाकथन, संवादमाइ आउने प्रस्तुतिलाई बोल्लेवालाको चेष्टा, हाउभाउ रे अभिनयको ख्याल अरिबर सुणि प्रतिक्रिया दिन ५.४ सन्दर्भ रे प्रसङ्गअनुसार अभिव्यक्ति दिन ५.५ बोल्लेवाला, शीर्षक रे विषयवस्तुको आशय बुझिबर सञ्चार तथा अभिव्यक्ति अद्द ५.६ सामान्य विषयमि पछ्याणका व्यक्तिसङ सोधापुछि, कुरडिकानी, सवालजवाफ रे वयान अद्द

पढाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. वर्ण र शब्द उच्चारण र प्रयोग गर्न	१.१ उस्तै ध्वनि सुणिने वर्ण रे शब्दबिच फरक छुट्याइबर पढ्ढ रे लेख्द १.२ जोडेमोडेका वर्णबाट बनेका शब्द शुद्ध रे स्पष्ट उच्चारण अरि वाक्यमा प्रयोग अद्द
२. लिखित सामग्री पढिबर शब्द भणार विस्तार अद्द	२.१ चित्र हेरिबर नाउँ भण्ण

	२.२ सजी बालगीत रे कथा स्वर मिलाइबर पड्ड २.३ लिखित सामग्री पढिबर शब्द चिन्न, भण्ण रे लेख्द २.४ लिखित सामग्री पढिबर विभिन्न शब्दको सूची बनाउन २.५ लिखित सामग्री पढिबर आशय रे सन्दर्भअनुसाराÙ न्यान्याराइ अर्थ दिने शब्द पहिचान अरिबर वाक्यमाइ प्रयोग अद्द
३. डोटेली भाषामि लेखिया तथा छापिया सामग्री पढिबर बोध सवालजवाफ अद्द	३.१ तोकिया विषयक्षेत्रका सामग्री पढिबर विषयवस्तु, सन्दर्भ र आशय बोध अद्द ३.२ तोकिया पाठमि आधारित बोध प्रश्नको उत्तर दिन ३.३ पाठ पढिबर विषयवस्तुको अनुमान अद्द रे प्रतिक्रिया दिन

लेखाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. शब्द भणार वृद्धिका लागि लिखित रूपमि अभिव्यक्ति अद्द	१.१ वर्ण रे अक्षर जोडिबर, छुट्याइबर, थपिबर रे निकालिबर शब्द निर्माण अरिबर लेख्द १.२ तोकिया शब्द रे वाक्यको अनुलेखन तथा श्रुतिलेखन अद्द १.३ तोकिया सङ्ख्यावाचक रे शरीराÙ आन्तरिक अङ्गबोधक शब्द प्रयोग अरिबर वाक्य लेख्द १.४ नाप, तौल रे आकारबोधक शब्द पछ्याणिबर सन्दर्भका आधारमि प्रयोग अद्द १.५ खाद्य परिकार, दैनिक कार्यव्यवहार रे सामुदायिक क्रियाकलापसम्बद्ध प्रचनमाइ रया शब्दको अर्थबोध अरिबर प्रयोग अद्द
२. लिखित सामग्री पढिबर शब्द भणार विस्तार अद्द	२.१ स्वर रे व्यञ्जन वर्ण शब्दमि प्रयोग अरिबर लेख्द २.२ जोडिया संयुक्त अक्षर रे वर्ण, सजी शब्द रे वाक्य लेख्द २.३ सजी बालगीत रे कथा सस्वरवाचन तथा पाठगत विषयवस्तुमि आधारित भइबर बोध सवालजवाफ लेख्द
३.विषयवस्तुको लिखित अभिव्यक्ति अद्द	३.१ तह रे कक्षाअनुसाराÙ सजी शब्द रे वाक्यको अनुलेखन, श्रुतिलेखन अद्द ३.२ वचन, पुरुष रे आदरसङ्ङ क्रियापदको मेल अराइबर सरल वाक्य लेख्द ३.३ लेख्य चिह्न पछ्याणिबर सजी वाक्य लेख्द

कक्षा ३

डोटेली भाषा अध्ययन अद्दलाग्या विद्यार्थीमि कक्षा ३ पूरा अरेपछि निम्नानुसारका सिकाइ उपलब्धि हासिल हुने छन् :

सुणाइ र बोलाइ

सिकाइ उपलब्धि	सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण
१. लयात्मक पाठ सुणिबर सोहीबमोजिम अभ्यास अद्द	१.१ तोकिया कविता, गीत रे भजनका तोकिया भाग रे पुराइ भागको अनुवाचन अद्द १.२ तोकिया कविता, गीत रे भजनका तोकिया भाग रे पुराइ भागको सहवाचन अद्द १.३ तोकिया कविता, गीत र भजनका तोकिएको भाग रे पुराइ भागको सस्वरवाचन अद्द १.४ आफूले जाण्या लय कक्षामि निर्धक्क रूपमि प्रस्तुत अद्द
२. विषयवस्तु तथा निर्देशन सुणिबर प्रतिक्रिया दिन	२.१ भौत प्रकारा आवाज रे उसाउसाइ संरचना भएका शब्द सुणिबर ठिक ध्वनि, शब्द छुट्याउन २.२ विशेष परिवेशमि भया सवालजवाफ, कुरडिकानी सुणिबर प्रतिक्रिया जनाउन २.३ विद्युतीय सञ्चार माध्यमबाटाहै बालबच्चानलाइ कामलाग्दे कार्यक्रम बालगीत तथा कथा मन लाइबर सुण्ण तथा बोध सवालजवाफ अद्द २.४ विद्यालयमाइ प्रयोग हुने कार्यकलापमाइ सहभागिता जनाइबर भाषिक अभ्यास अद्द २.५ डोटेली भाषामि प्रस्तुत वाक्य सुणिबर अर्थ, आशय वा निर्देशनअनुसार कार्य अद्द
३. पद तथा पदावलीको प्रयोग अरी सञ्चार तथा अभिव्यक्ति अद्द	३.१ प्रचलनमाइ रया तथा जाणिएका शब्द सङ्कलन अरिबर भण्ण ३.२ वाक्य रे अनुच्छेद सुणी पद रे पदावली चिन्न रे भण्ण ३.३ परिचित पद रे पदावलीको प्रयोग अरिबर साथी समूह वा घरपरिवारका सदस्यसङ्ङ सञ्चार तथा अभिव्यक्ति दिन
४. तोकिया विधागत सामग्री वा पाठ सुणी बोध अद्द	४.१ आफूले अर्थ बुझ्या शब्दको शुद्ध रे स्पष्ट उच्चारण अद्द ४.२ सुण्या, धेक्या रे पढ्या विषयवस्तुको वर्णन अद्द ४.३ तोकिया विषयवस्तुका आधारमि डोटेली भाषामि शब्द भणार बढाउने अरिबर बोल्ल ४.४ मौखिक रूपमाइ सवालजवाफ अद्द ४.५ साधारण जाणिएका बालगीत तथा कथा सुणिबर भण्ण

५. नान्नाना समूहमा हुने सामान्य कुरडिकानी रे सवालजवाफ सुणिबर प्रतिक्रिया जनाउन	५.१ स्थानीय जाणिएका बालगीत व्यक्तिगत तथा समूहमि हाउभाउसहित गाउन ५.२ डोटेली भाषामि अरिया कुरडीकानीमाइ आधारित विषयवस्तुको जवाफ दिनु पड्ड छ भणिबर मन लाइबर कुरडीकानीलाई निरन्तरता दिन ५.३ कथाकथन, संवाद जसा उपविधागत प्रस्तुतिलाई वक्ताको चेष्टा, हाउभाउ रे अभिनयको ख्याल अरिबर सुणिबर प्रतिक्रिया दिन ५.४ सन्दर्भ रे प्रसङ्गअनुसार अभिव्यक्ति दिन ५.५ वक्ता, शीर्षक रे विषयवस्तुको आशय बुझिबर सञ्चार तथा अभिव्यक्ति अद्द ५.६ मानाइसिका विषयमि पछ्याणेका मान्ससङ्ग सोधपुछ, कुरडीकानी, सवालजवाफ रे वर्णन अद्द

पढाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. वर्ण र शब्द उच्चारण र प्रयोग गर्न	१.१ उसाइ ध्वनि सुणिने वर्ण रे शब्दबिच फरक छुट्याइबर पड्ड रे लेख्द १.२ जोडेमोडेका वर्णबाटाहै बन्या शब्द शुद्ध रे स्पष्ट उच्चारण अरिबर वाक्यमि प्रयोग अद्द
२. लिखित सामग्री पढिबर शब्द भणार विकास अद्द	२.१ चित्र हेरिबर नाउँ बताउन २.२ सजी बालगीत रे कथा सस्वरवाचन अद्द २.३ लिखित सामग्री पढी तसोइ अर्थ दिने शब्द चिन्न, भण्ण रे लेख्द २.४ लिखित सामग्री पढी शब्दको सूची बनाउन २.५ लिखित सामग्री पढी आशय रे सन्दर्भपरक अर्थ दिने शब्द पछ्याणिबर वाक्यमि प्रयोग अद्द
३. डोटेली भाषामि लिखित तथा मुद्रित सामग्री पढिबर बोध सवालजवाफ अद्द	३.१ तोकिया विषयक्षेत्रका सामग्री पढिबर विषयवस्तु, सन्दर्भ र आशय बोध अद्द ३.२ तोकिया पाठमि आधारित बोध प्रश्नको उत्तर दिन ३.३ पाठ पढिबर विषयवस्तुको अनुमान अद्द रे प्रतिक्रिया दिन

लेखाइ

सिकाइ उपलब्धि	**सिकाइ उपलब्धिको विस्तृतीकरण**
१. शब्द भणार बढाउना लागि लिखितरूपमि अभिव्यक्ति अद्द	१.१ वर्ण रे अक्षर जोडिबर, छुट्याइबर, थपिबर र निकालिबर शब्द निर्माण अरिबर लेख्द १.२ तोकिया शब्द रे वाक्यको अनुलेखन तथा श्रुतिलेखन अद्द

	१.३ पाठमि प्रयोग भया शब्द प्रयोग अरिबर वाक्य लेख्द १.४ नाप, तौल रे आकारबोधक शब्द उच्चारण, अर्थबोध रे सन्दर्भका आधारमि प्रयोग अद्द १.५ खाद्य परिकार, दैनिक कार्यव्यवहार रे सामुदायिक क्रियाकलापसम्बद्ध प्रचलनमाइ रया शब्दको अर्थबोध अरिबर लेख्द
२. लिखित सामग्री पढी शब्द भणार विकास अद्द	२.१ हिज्जे मिलाइबर रे बान्की मिलेका वर्ण तथा शब्द ठिक दुरीमि लेख्द २.२ जोडिएका संयुक्त अक्षर रे वर्ण, सरल शब्द रे वाक्य लेख्द २.३ साधारण सूचना तथा विवरण, पोस्टर रे भित्तेपत्रिका तथा और रमाइला सामग्री पढिबर तथ्य, तथ्याङ्क रे सूचना विवरण लेख्द
३.विषयवस्तुको लिखित अभिव्यक्ति अद्द	३.१ तह रे कक्षाअनुसारा सरल शब्द रे वाक्यको अनुलेखन, श्रुतिलेखन अद्द ३.२ वचन, पुरुष रे आदरसङ्ङ क्रियापदको मेल अराइबर सजी वाक्य लेख्द ३.३ लेख्य चिह्न पछ्याणिबर सजी वाक्य लेख्द ३.४ स्तर अनुसारा कथा, कविता रे अनुच्छेद लेख्द

४. (क) विषयवस्तुको क्षेत्र रे क्रम कक्षा १

विषयक्षेत्र	विषयवस्तु	सुणाइ रे बोलाइ	पढाइ	लेखाइ	कार्यघण्टा
वर्णज्ञान	• स्वर वर्ण • व्यञ्जन वर्ण • वर्णक्रम • मात्रा	• ध्वनिको सुणाइ • वर्ण उच्चारण • वर्णको मात्रा भेदसहित उच्चारण • लोकगीत (डेउडा गीत), बाल कविता, बाल कथा, भजनका भागको सुणाइ रे बोलाइ	• स्वर वर्णको पढाइ • व्यञ्जन वर्णको पढाइ • वर्णक्रम • दुई अक्षरबाटाहै बनेका शब्दको पढाइ	• सङ्केता आधारमि धर्का लेखन (सिधा, छड्के, बाङ्गो) • स्वर वर्णको लेखाइ • व्यञ्जन वर्णको लेखाइ • वर्णक्रमको लेखाइ • दुई अक्षरबाटाहै बनेका शब्दको लेखाइ	६०
म र मेरो परिवार	• आफ्नुइ रे परिवारकोइ सामान्य परिचय रे अभिवादनका विषयवस्तु • नाता, पेसा घरमि भया मान्सको सङ्ख्या, शरीरा (हडका) बाइर धेकिन्या अङ्ङ, घरायसी कामसँग सम्बन्धित विषयवस्तु • शब्दबोध (१-५०)	• आफनो परिचय (नाम, थर, घर, परिवार, ठाउँ) • आफना आमाबुबाको नाम, थर, काम वा पेसाका बारेमाइ वर्णन • अभिवादनसूचक शब्दको उच्चारण • घरा सदस्यको नाउँ • शरीरा (हडका) बाइर धेकिन्या अङ्ङका नाउँ • कुरडिकानी • चित्र वर्णन	• अभिवादनसँग सम्बन्धित चित्रको पढाइ • चित्रका आधारमाइ शरीरा बाइर धेकिन्या अङ्ङका नाउँको पढाइ • चित्रका आधारमा गाउँघर, टोलको पढाइ • विषयवस्तुका आधारमा सवालजवाफ • १ देखि ५० सम्मा शब्द पठन	• आफनोइ रे परिवारा सदस्यको नाम लेखाइ • शरीरा (हडका) बाइर धेकिन्या अङ्ङका नाम लेखाइ • सङ्केतका आधारमा आकृतिरेखा निर्माण • १ देखि ५० सम्मका शब्द लेखन	१५
मेरो दैनिकी	• बारका नाम • समयको ज्ञान • दैनिकीसँग सम्बन्धित विषयवस्तु • खानासँग सम्बन्धित विषयवस्तु	• शब्दको सुणाइ र उच्चारण • निर्दिष्ट शब्दको उच्चारण सुणिबर उस्तै उच्चारण • समय कथन • मौखिक सवालजवाफ • प्रचलित भजन/गीत वाचन • खाद्यवस्तुको नाउँ उच्चारण	• क्रमअनुसार बारको नाउँको पढाइ • पाठगत शब्दको पढाइ • खाद्य पदार्थका नाउँ पढाइ	• थोप्ला जोडी क्रमअनुसार बारका नाउँ लेखाइ • थोप्ला जोडी निर्दिष्ट शब्द लेखाइ • चित्र निर्माण र रङभरण • चित्र हेरिबर पदार्थको नाउँ लेखाइ • पाठगत शब्द लेखन	१०

		• चित्र वर्णन			
हामरो समुदाय	• सामाजिक कार्यकलाप, सहकार्य, पारस्परिक सहायता, उत्सव, मेलमिलाप, छरछिमेकसँग सम्बन्धित विषयवस्तु	• पाठगत शब्दको सुणाइ रे उच्चारण • मौखिक सवालजवाफ • वाक्य उच्चारण • पाठगत विषयवस्तुका बारेमा सुणेर भणण • शिक्षकको सहयोगमा सामाजिक कार्यकलाप कथन	• तोकिया पाठका शब्दको पढाइ • तोकिया पाठका वाक्यको पढाइ	• अनुलेखन • वाक्य लेखन • चित्र लेखन वा निर्माण • श्रुतिलेखन • समुदायसम्बद्ध शब्द लेखन	१०
मेरो विद्यालय	• विद्यालयसँग सम्बन्धित विषयवस्तु	• विद्यालयसम्बद्ध शब्दको उच्चारण • पाठमि रया शब्दको अनुकथन • विद्यालया क्रियाकलापको कथन • पाठगत वाक्य उच्चारण • आफ्नो विद्यालया नाउँ भणण • बालगीत गायन	• विद्यालयसम्बद्ध शब्दको पढाइ • अभिनयपूर्वक पढाइ • विद्यालयसम्बद्ध पाठको पढाइ • सरसफाइसम्बद्ध पाठको पढाइ • घर रे विद्यालया सरसफाइका सामानको पढाइ	• विद्यालयसम्बद्ध शब्द लेखन • श्रुतिलेखन • दुई शब्दले बन्या वाक्य लेखन • आफनो विद्यालयको नाम लेखन • घर रे विद्यालयको सरसफाइका सामानो नाउँ लेख्द • पाठसित सम्बन्धित तीन चार शब्द प्रयोग भया वाक्य लेखन	१०
हामरो वातावरण	• हाम्रो वातावरणसम्बद्ध विषयवस्तु • वर्षा, आग, पहिरो, बाढी जसा विपद्सम्बद्ध विषयवस्तु • घरमा हुन सक्ने दुर्घटनासम्बद्ध विषयवस्तु	• वातावरणसम्बद्ध शब्दको उच्चारण • पाठमा रहेका शब्दको अनुकथन • वाक्य उच्चारण • आफ्नो ठाउँ वरिपरि रया पर्यावरणीय वस्तुको नाउँको कथन • दुर्घटनासम्बद्ध शब्दको उच्चारण	• पाठमा रहेका शब्दको पढाइ • आफ्नो ठाउँ वरिपरि रया पर्यावरणीय वस्तुको नाउँको पढाइ • दुर्घटनासम्बद्ध शब्दको पढाइ • वाक्यको पढाइ	• पाठमाइ रहेका शब्द लेख्द • आफ्नो ठाउँको वरिपरि रया पर्यावरणीय वस्तुको नाउँ लेख्द • दुर्घटनासम्बद्ध शब्द लेख्द • चित्रका आधारमा नाउँ लेख्द • पाठसँग सम्बन्धित तीन चार शब्द प्रयोग भएका वाक्य लेख्द	११
मेरो	• चित्र रेखाङ्कन,		• तोकिया विषयवस्तुका	• चित्र कोद्द	१०

सिर्जना	चित्रसज्जा, रङभरणका विषयवस्तु ● बालगीत वा स्तुति ● खाना बनाउने काममा सहयोग, बगैँचाको हेरचाह, फोहोर व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित	● तोकिया कविता वा भजन वा गीतको सुणाइ रे गायन ● घरमुणका कामको वयान ● रुचिसँङ्ङ सम्बन्धित विषयवस्तुको बयान ● चित्रको बयान ● सुणाइका आधारमि विषयवस्तुको अनुमान	शब्दको उच्चारण ● हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित तोकिया पाठ सस्वर र छिटाइ पढ्ढु ● चित्रको बयान	● तोकिया गीत, कविता वा भजनको अनुलेखन ● चित्रमा रङभद्दु ● वर्ण, शब्द र वाक्यको श्रुतिलेखन ● पाठसङ्ङ सम्बन्धित तीन चार शब्द प्रयोग भया वाक्य लेखन	
हामरो संस्कृति तथा पर्यटन	● पर्वसम्बद्ध विषयवस्तु ● चाडपर्वमा पाक्ने खानाका परिसम्बद्ध विषयवस्तु	● पर्वका नामको सुणाइ रे कथन ● पर्वका बारेमाइ वयान ● पर्वमाइ पाक्दे परिकारका नाउँको सुणाइ रे कथन ● वाक्य उच्चारण ● देवल, माणू, मठ, मन्दिरसम्बद्ध विषयवस्तुको सुणाइ रे कथन	● पर्वका नाउँको पढाइ ● चित्रको पढाइ ● वाक्यको पढाइ ● टोलमि भया देवल, माणू, मठ, मन्दिरका नाउँको पढाइ ● हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित तोकिया पाठ सस्वर र द्रुत पठन	● पर्वा नाम लेखन ● संस्कारा नाम लेखन ● टोलमि भएका देवल, माणू, मठ, मन्दिरका नाउँ लेखन ● पाठसँग सम्बन्धित चार पाँच शब्द प्रयोग भया वाक्य लेखन	१२
सञ्चार प्रविधि र बजार	● विषयवस्तु ● स्थानीय प्रविधिसम्बद्ध विषयवस्तु ● बजारसम्बद्ध विषयवस्तु	● पाठगत शब्द उच्चारण ● मौखिक सवालजवाफ ● विषयवस्तुका बारेमाइ कुरडिकानी ● चित्र वर्णन ● सञ्चारका साधनका नाउँ उच्चारण ● स्थानीय प्रविधिबारे बयान ● पाठको अनुवाचन वा सहवाचन ● पाठका विषयवस्तु सुणी अनुमान	● सञ्चारसम्बद्ध शब्दको पढाइ ● दिनदिनै प्रयोगमाइ आउन्या सामानका नाउँको पढाइ ● हाउभाउ, गति र शुद्धतासमेत तोकिया पाठ सस्वर र द्रुत पठन ● बजारसम्बद्ध शब्द पढाइ ● पाठका आधारमाइ सवालजवाफ ● पाठगत शब्द पछ्याण	● खाली ठाउँमा वर्ण भर्ने ● उपकरण चिनेर नाम लेखन ● सञ्चारका साधनका नाम लेखन ● दिनदिनै प्रयोगमाइ आउन्या प्रविधिका नाउँ लेखन ● जोडा मिलाउने (शब्द र चित्र, चित्र र चित्र वा शब्द र शब्द) ● पाठसँग सम्बन्धित चार पाँच शब्द प्रयोग भया वाक्य लेखन	११

खेलकुद	• स्थानीय खेलसम्बद्ध विषयवस्तु	• पाठगत शब्दको सुणाइ र उच्चारण • मौखिक सवालजवाफ • खेलको बयान • सुणेका विषयवस्तुमाइ प्रतिक्रिया	• हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ सस्वर र द्रुत पठन • विषयवस्तुका आधारमि मौखिक तथा लिखित सवालजवाफ • पाठ पढी सार कथन • पाठ पढी अनुमान	• शब्द लेखन • अर्थ लेखन • वाक्य लेखन • पाठको अनुलेखन • सवालजवाफलेखन	११
जम्मा					**१६०**

(ख) विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम कक्षा २

विषयक्षेत्र	**विषयवस्तु**	**सुणाइ र बोलाइ**	**पढाइ**	**लेखाइ**	**कार्यघण्टा**
म र मेरो परिवार	• परिवारसम्बद्ध विषयवस्तु • गाउँ वा नगरपालिकाको नाउँ • शरीर भितरा अङ्का नाउँ • शब्दबोध (५०-१००)	• गाउँ वा नगरपालिकाको नाउँ कथन • शरीरका अङ्गका नाउँको कथन • सङ्ख्यावाचक शब्द उच्चारण • कुरडिकानी • चित्र वर्णन	• शरीरा अङ्का नाउँको पढाइ • सङ्ख्यावाचक शब्दको पढाइ • जोर बिजोर छुट्याएर सङ्ख्या गणना • सवालजवाफ • ५० देखि १०० सम्मा शब्द पठन	• गाउँ वा नगरपालिकाको नाम लेखन • शरीरा अङ्का नाम लेखन • सङ्ख्यावाचक शब्द लेखन • रङ भरण • पाठको अनुलेखन र श्रुतिलेखन • ५० देखि १०० सम्मा शब्द लेखन	१७

मेरो दैनिकी	• महिनाका नाउँ • समय ज्ञान • बिहान उठ्ठे, नित्यकर्म दैनिक कार्यसम्बद्ध विषयवस्तु	• शब्द सुणाइ र उच्चारण • समय कथन • मौखिक सवालजवाफ • नित्यकर्मको बयान • प्रचलनमि आएका भजन वा बालकविता वाचन • चित्रको बयान	• शब्दको पढाइ • वाक्यको पढाइ • तोकिया पाठको पढाइ पाठका आधारमि सवालजवाफ	• महिनाका नाउँ लेख्दु • तोकिया शब्द लेखन • चित्रमा रङभरण • अनुलेखन • श्रुतिलेखन • पाठका आधारमि सवालजवाफलेखन	१९
हामरो समुदाय	• सरसफाइ, आपसी सहकार्य, सामाजिक उत्सव जसा समुदायसम्बद्ध क्रियाकलाप	• शब्दको सुणाइ रे उच्चारण • मौखिक सवालजवाफ • वाक्य उच्चारण • सामाजिक उत्सवको बयान • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई बोलाइ	• तोकिया शब्दको पढाइ • गति, यति र हाउभाउसहित अनुच्छेद पाठको पढाइ • पाठका आधारमि सवालजवाफ पाठगत सन्दर्भ रे पूर्वज्ञानका आधारमि पाठका बारेमाइ अनुमान	• अनुलेखन • वाक्यलेखन • चित्रलेखन • श्रुतिलेखन • समुदायसम्बद्ध शब्द लेखन • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाईबर लेखन	१७
मेरो विद्यालय	• विद्यालयसम्बद्ध विषयवस्तु • विद्यालयको सरसफाइसम्बद्ध विषयवस्तु	• पाठका शब्दको अनुकथन तथा स्वतन्त्र कथन • विद्यालयसङ्ङ सम्बन्धित क्रियाकलाप कथन • विद्यालयसम्बद्ध गीत वा कविता गायन • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई बोलाइ	• पाठगत शब्द उच्चारण • विद्यालयसम्बद्ध शब्दको पढाइ • हाउभाउसहित पाठको पढाइ • विषयवस्तुका आधारमि सवालजवाफ	• विद्यालयसङ्ङ सम्बन्धित शब्द लेखन • सरसफाइसङ्ङ सम्बन्धित शब्द लेखन • पाठको श्रुतिलेखन • पाठको अनुलेखन • पाँच/छ शब्दका वाक्य लेखन • पाठगत सवालजवाफ लेखन	१८
हामरो	• चार दिशाका नाउँ	• आफ्नो ठाउँ वरिपरि रह्या पर्यावरणीय स्वच्छता	• तोकिया शब्दको पढाइ • निर्दिष्ट शब्दका पर्याय शब्दको	• शब्द लेखन • अर्थ लेखन	१९

वातावरण	• वातावरणसम्बद्ध विषयवस्तु • वातावरणीय स्वच्छतासम्बद्ध विषयवस्तु	जनाउने शब्दको उच्चारण रे विषयवस्तुको बयान • पाठका शब्दको स्वतन्त्र उच्चारण • वाक्य उच्चारण • पाठका आधारमि वातावरणसम्बद्ध विषयवस्तुको बयान • तोकिया शब्दको अर्थकथन	पढाइ • वाक्यको पढाइ • पाठको पढाइ • सवालजवाफ	• वाक्य लेखन • पाठको अनुलेखन • लेख्य चिह्नको प्रयोग अरिबर वाक्य लेखन • तोकिया विषयमि स्वतन्त्र लेखन	
मेरो सिर्जना	• चित्र रेखाङ्कन, चित्रसज्जा, रङभरण • गायन • कविता सिर्जना रे वाचन • कथा सिर्जना	• गीत वा कविताको लयबोध रे गायन • संवाद रे छलफल सुणिबर तैका आधारमि सवालजवाफ • पाठ सुणिबर नङ्डे शब्दसितü पछ्याण	• हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ सस्वर र द्रुत पठन • हाउभाउ, गति, यति, लय र शुद्धतासहित गीत/कविता सस्वर पठन • विषयवस्तुका आधारमि मौखिक तथा लिखित सवालजवाफ	• चित्र निर्माण • शब्द लेखन • वाक्य लेखन • पाठगत सवालजवाफ लेखन • पाठको अनुलेखन • वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१८
हामरो संस्कृति तथा पर्यटन	• स्वागत, वृद्धसेवा, निको बोलीवचन, अनुशासन जसा सदाचारसम्बद्ध विषयवस्तु • संस्कारसम्बद्ध विषयवस्तु • तालका नाउँ • पर्व तथा उत्सवसम्बद्ध विषयवस्तु	• पर्वका नाउँ सुणाइ र कथन • पाठगत विषयवस्तुको बयान • पर्वका बारेमाइ बयान • वाक्य उच्चारण • पाठगत विषयवस्तुको बयान	• पर्वका नामको पढाइ • चित्रको पढाइ • वाक्यको पढाइ • पाठको पढाइ • विषयवस्तु पठनका आधारमि मौखिक तथा लिखित सवालजवाफ	• पर्वका नाउँ लेख्नु • तालका नाउँ लेखन • सदाचारसम्बद्ध शब्द लेखन • पाठको श्रुतिलेखन • मौलिक वाक्य रचना	१९
सञ्चार प्रविधि रे	• स्थानीय प्रविधिसम्बद्ध	• शब्द उच्चारण • मौखिक सवालजवाफ	• नयाँ शब्दको पढाइ • अनुच्छेदको पढाइ	• खाली ठाउँमा वर्ण भद्दे • सञ्चारका साधनका नाउँ	१९

बजार	विषयवस्तु • सञ्चारका साधनसम्बद्ध विषयवस्तु • दैनिक प्रयोगका सामग्रीसम्बद्ध विषयवस्तु • बजारसम्बद्ध विषयवस्तु	• कुरडिकानी • विषयवस्तु रे सन्दर्भका बारेमि बयान • हाउभाउसहित कुरडिकानी, छलफल र प्रस्तुतिको अनुकरण	• हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ सस्वर र द्रुत पठन • विषयवस्तुका आधारमाइ मौखिक तथा लिखित सवालजवाफ	• दैनिक प्रयोगमि आउने प्रविधिका नाउँ • पाठगत शब्दको पहिचान रे प्रयोग • चित्रको बयान • उल्टा अर्थ दिने शब्द पछ्याण रे लेखन	
खेलकुद	• स्थानीय खेलसम्बद्ध विषयवस्तु	• पाठगत शब्दको सुणाइ रे उच्चारण • मौखिक सवालजवाफ • खेलको वयान • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाई बोलाइ • सुणेका विषयवस्तुमि प्रतिक्रिया	• हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ सस्वर र द्रुत पठन • विषयवस्तुका आधारमि मौखिक तथा लिखित सवालजवाफ • पाठ पढी सार कथन • पाठ पढी अनुमान विषयवस्तुको अनुमान	• शब्द लेखन • अर्थ लेखन • वाक्य लेखन • पाठको अनुलेखन • पूर्णविराम, अल्पविराम, प्रश्नवाचक, विस्मयादिबोधक र उद्धरण चिह्न प्रयोग अरिबर लिखित अभिव्यक्ति • वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१५
जम्मा					

(ग) **विषयवस्तुको क्षेत्र रे क्रम कक्षा ३**

विषयक्षेत्र	**विषयवस्तु**	**सुणाइ र बोलाइ**	**पढाइ**	**लेखाइ**	**कार्यघण्टा**
म रे मेरो परिवार	• परिवारका सदस्यका काम • परिवारका सदस्यको एकआपसमा	• पाठगत विषयवस्तुको बयान • परिवारिक सरसहयोगका बारेमि बयान	• तोकिया समयभितर शब्द, वाक्य तथा अनुच्छेद पठन • आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति र	• चित्र निर्माण र रङ्ङ भरण • आदरार्थी शब्द पछ्याण्णु रे प्रयोग • रोस्सेका सामानको नाउँ लेखन	१७

	सहयोगसम्बद्ध विषयवस्तु ● घरपरिवारसम्बद्ध सामग्री	● रोस्सेका सामानका नाउँ सुणाइ रे बोलाइ ● वाक्य उच्चारण	शुद्धतासहित पाठ पठन ● सन्दर्भ सामग्री पढी पढाइको गति वृद्धि	● मौलिक वाक्य रचना ● परिवारका सदस्यको कर्तव्य रे व्यवहारका बारेमि अनुच्छेद लेखन ● सवालजवाफ अभ्यास ● पाठमा पढेका शब्दको अर्थबोध अरिबर उसोइ अर्थ दिने और शब्दको लेखन ● तोकिया शब्दलाई अर्थ खुल्ले अरिबर वाक्यमा प्रयोग	
मेरो दैनिकी	● दैनिक जीवनसम्बद्ध विषयवस्तु ● भोजनसम्बद्ध विषयवस्तु ● व्यायाम	● वर्ष र भोजनसम्बद्ध शब्द उच्चारण ● पाठका शब्द सुणाइ र बोलाइ ● वाक्य उच्चारण ● पाठसम्बद्ध विषयवस्तु वर्णन ● तोकिया शब्दको अर्थ कथन	● तोकिया समयभित्र शब्द, वाक्य तथा पाठ पठन ● आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ पठन ● पाठ पढी सवालजवाफ ● पाठका आधारमाइ विषयवस्तुको अनुमान	● पाठगत शब्द लेखन ● पाठगत शब्दको अर्थ लेखन र वाक्यमा प्रयोग ● चिह्न प्रयोगसहित अनुच्छेद लेखन ● पाठको अनुलेखन ● पाठगत सवालको उत्तर लेखन	१७
हामरो समुदाय	● सामाजिक कार्यमा सहभागितासम्बद्ध विषयवस्तु ● सम्मेलनमा सहभागितासम्बद्ध विषयवस्तु ● समुदायमा भएका चालचलन रे संस्कारसम्बद्ध विषयवस्तु	● शब्द उच्चारण ● मौखिक सवालजवाफ ● कुरडिकानी ● विषयवस्तुइ रे सन्दर्भ वयान ● चित्र बयान	● तोकिया समयभित्र शब्द, वाक्य तथा अनुच्छेद पठन ● आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ पठन ● सन्दर्भ सामग्री पढी पढाइको गति वृद्धि ● पाठका आधारमा सवालजवाफ	● खाली ठाउँमा वर्ण भद्दे ● समुदायमि आधारित विषयवस्तु लेखन ● जोडा मिलान (शब्द र चित्र, चित्र र चित्र वा शब्द र शब्द) ● अनुलेखन रे श्रुतिलेखन ● वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१९

मेरो विद्यालय	• विद्यालयमाइ हुने क्रियाकलापसम्बद्ध विषयवस्तु • व्यक्तिगत सामग्री (पोसाक, झोला, कापी, कलम) को हिफाजत रे सरसफाइ • विद्यालयसम्बद्ध विषयवस्तु	• पाठगत शब्द उच्चारण • पाठका शब्दको अनुकथन तथा निर्धक्क कथन • विद्यालयसम्बद्ध क्रियाकलाप वर्णन • विद्यालयसम्बद्ध गीत वा कविता गायन	• तोकिया समयभित्र शब्द, वाक्य तथा पाठ पठन • आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति रे शुद्धतासहित पाठ पठन • पाठ पढी सवालजवाफ • पाठका आधारमाइ अनुमान	• पाठगत शब्द लेखन • पाठगत शब्दको अर्थ लेखन रे वाक्यमा प्रयोग • चिह्न प्रयोगसमेत अरिबर अनुच्छेद लेखन • पाठको श्रुतिलेखन • पाठगत सवालको जवाफ लेखन	१८
हामरो वातावरण	• छै ॠतुको परिचय • जलवायुको प्रभाव • प्रकोप तथा विपद्को प्रभाव रे समाधान • प्रकोप नियन्त्रणसम्बद्ध विषयवस्तु • वृक्षरोपण, पानीका मूलको सरसफाइ, पशुपालन, खेतीपाती जसा वातावरणको सुरक्षासम्बद्ध विषयवस्तु	• पाठका शब्दको उच्चारण • पाठसम्बद्ध विषयवस्तुको वयान • तोकिया शब्दको अर्थ कथन • पाठका बारेमि अनुमान • विषयवस्तुको तुलना	• तोकिया समयभित्र शब्द, वाक्य तथा अनुच्छेद पठन • आशय रे भावअनुकूल हाउभाउ, गति रे शुद्धतासहित पाठ पठन • सन्दर्भ सामग्री पढिबर पढाइको गति वृद्धि • पाठका आधारमि सवालजवाफ	• पाठगत शब्द लेखन • पाठगत शब्दको अर्थ लेखन रे वाक्यमा प्रयोग • चिह्न प्रयोगसहित अनुच्छेद लेखन • पाठको अनुलेखन • पाठगत सवालको जवाफ लेखन • वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१८
मेरो सिर्जना	• चित्र रचना • गीत गायन • कविता रचना • स्थानीय साधनको प्रयोग अरी सामग्री विकास	• गीत वा कविताको लयबोध रे गायन • विषयक्षेत्रगत अनुभवको बयान • बालगीत, बालकविता, बालकथा तथा सूचनामूलक पाठ सुण्बिर आफ्नाइ शब्दमि पुनर्कथन • सङ्गति मिलाई	• तोकिया समयभित्र शब्द, वाक्य तथा पाठ पठन • आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ पठन • पाठ पढिबर सवालजवाफ • पाठका आधारमि अनुमान	• चित्र निर्माण • पाठगत शब्द लेखन • पाठगत शब्दको अर्थ लेखन रे वाक्यमा प्रयोग • चिह्न प्रयोगसहित अनुच्छेद लेखन • पाठको श्रुतिलेखन • पाठगत सवालको जवाफ लेखन	१८

		विषयवस्तुको वर्णन		• कविता रचना • बुँदाका आधारमि कथा रचना	
हामरो संस्कृति तथा पर्यटन	• गाउँघरमा पाइने लोकबाजा रे गाइने लोकभाका • मैलिकता झल्काउने वेशभूषा तथा हामरा परम्परागत गरगहना • धर्मिक, ऐतिहासिक पर्यटकीय क्षेत्र • आफ्नो टोलका धार्मिक स्थल, लाग्ने मेला र समयको पछ्याणा • शिष्टाचारसम्बद्ध विषयवस्तु • प्रशिद्ध शक्तिपिठका नाउँ	• गाउँघरमा पाइने लोकबाजा रे गाइने लोकभाका सुणाइ रे कथन • मैलिकता झल्काउने भेषभूषा तथा हामरा परम्परागत गरगहनाबारे वयान • धर्मिक, ऐतिहासिक पर्यटकीय क्षेत्रका बारेमि सुणाइ • आफना टोलका धार्मिक स्थल, लाग्दे मेला रे समयको पछ्याणका बारेमाइ वयान • वाक्य उच्चारण • प्रकृतिका बारेमि बयान	• शब्द, वाक्य तथा अनुच्छेद पठन • आशय रे भावअनुकूल हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ पठन • तोकिया पाठको सार • पाठका आधारमि सवालजवाफ • गाउँखाने कथाको बोध	• पाठगत शब्दको अर्थ लेखन रे वाक्यमि प्रयोग • पाठको अनुलेखन • पाठगत प्रश्नको उत्तर लेखन • गाउँखाने कथा लेखन • वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१९
सञ्चार प्रविधि रे बजार	• सञ्चारका साधनको उपयोग • स्थानीय प्रविधिको महत्त्व • सम्पर्क विस्तार • सञ्चार प्रविधि उपयोग बजारसम्बद्ध विषयवस्तु श्रव्यदृश्य सामग्री	• पाठगत शब्द उच्चारण • पाठगत मौखिक सवालजवाफ • विषयवस्तुमि आधारित कुराकानी रे छलफल • विषयवस्तु रे सन्दर्भका बारेमि बयान • वचन, पुरुष र आदरसँग क्रियापदको मेल गराइबर सजी वाक्यको बोलाइ	• तोकिया समयभितर शब्द, वाक्य तथा अनुच्छेद पठन • आशय र भावअनुकूल हाउभाउ, गति रे शुद्धतासहित पाठ पठन • सन्दर्भ सामग्री पढिबर पढाइको गति वृद्धि • पाठका आधारमि सवालजवाफ • पाठ पढी अनुमान र कल्पना	• पाठसँग सम्बन्धित शब्दको अर्थबोध रे प्रयोग • चिह्न प्रयोगसहित अनुच्छेद लेखन • पाठको श्रुतिलेखन • पाठगत सवालको जवाफ लेखन • वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१९

खेलकुद	• स्थानीय खेलसम्बद्ध विषयवस्तु आबडुब,नेता चुन्ने • खेलकुदको महत्त्वसम्बद्ध विषयवस्तु	• पाठगत शब्दको सुणाइ रे उच्चारण • खेलसम्बन्धी आफना अनुभवको बयान • मौखिक सवालजवाफ • लिङ्ग, वचन, पुरुष र आदरको सङ्गति मिलाइबर विषयवस्तुको कथन • सुणेका विषयवस्तुमाइ प्रतिक्रिया	• हाउभाउ, गति र शुद्धतासहित पाठ सस्वर रे द्रुत पठन • विषयवस्तुका आधारमि मौखिक तथा लिखित सवालजवाफ • पाठ पढिबर अनुमान रे तुलना	• पाठगत शब्द पहिचान अरी वाक्यमा प्रयोग • पाठको अनुलेखन • पूर्णविराम, अल्पविराम, प्रश्नवाचक, विस्मयादिबोधक रे उद्धरण चिह्न प्रयोग अरी लिखित अभिव्यक्ति • तोकिया विषयमि निर्धक्क लेखन • वाक्य तथा अनुच्छेद रचना	१५
जम्मा					**१६०**

५. सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप

डोटेली भाषा विषयले डोटेली भाषा रे साहित्यका माध्यमले भाषिक सञ्चार रे अभिव्यक्तिमाइ निपूणतातर्फ उन्मुख अराउन प्रेरित अद्द छ । यै विषयको सिकाइ सहजीकरण प्रक्रियामि भाषिक सिपका उपयोगका सङसङै तोकिया विषयवस्तुको सन्तुलित रूपमि छनोट रे प्रयोग अद्दु सान्दर्भिक हुने धेकिन्छ । विशेषअरिबर "गरिबर सिक" को सिद्धान्तअनुसार डोटेली भाषा विषयका सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापलाई अर्थपूर्ण, रुचिकर रे प्रभावकारी बनाउनाइ विषयवस्तुको प्रकृतिअनुसारको शिक्षण विधिको छनोट रे प्रयोग अद्दु पड्ड छ । शिक्षण विधिको छनोट अद्देबखत विद्यार्थीको रुचि, क्षमता, स्तर, उमेर आदिलाई ध्यान दिई विद्यार्थीलाई नै सहभागी अराइबर विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षण विधि प्रयोग अरी बढीभन्दा बढी ज्ञानइ रे सिपइ विकास अराउनु पड्ड छ । शिक्षकले सहयोगीको भूमिका निर्वाह अरी विद्यार्थीलाई परियोजना कार्यका रूपमि सस्वर तथा मौन पठन, पठनबोध, प्रश्नोत्तर, बुँदा टिपोट, सारांश, घटना क्रम मिलाउने, कठिन शब्दको उच्चारण, अर्थ र प्रयोग, श्रुतिलेखन, अनुलेखन भाव पहिचान, भावार्थ र भाव विस्तार, अनुकरणात्मक र सिर्जनात्मक लेखन, कठिन शब्दको अर्थ पहिचान र वाक्यमा प्रयोग जसा पक्षमा जोड दिन आवश्यक हुन्छ । इसै क्रममि स्थानीय खेल, बाजा, स्थानीय धार्मिक चैत्य तथा स्तुप, गुम्बा, ध्वजापताका रे तिनका रङ, स्थानीय रीतिथिति तथा चाडपर्व र तैभितर रहेका ज्ञानलाई बोध गराउने, तिनरो सम्मान अद्दे रे र तैप्रति गर्व अद्दे सिप विकास अराउने क्रियाकलापलाई विशेष रूपमा जोड दिनु पड्ड छ ।

सिकाइ सहजीकरणलाई प्रभावकारी रे गुणस्तरीय बनाउन डोटेली भाषा विषयमि समावेश अरिएका विषयक्षेत्रलाई भाषिक सिप तथा कार्यमूलक व्याकरणका आधारमि एकीकृत रूपमि अध्ययन अराई विषयवस्तुको ज्ञान, सिप रे धारणाको विकास अराउनु पड्ड छ । विषयवस्तुको व्यावहारिक ज्ञान दिनका लागि आआफ्ना टोल, समुदाय रे अध्ययन केन्द्रसङ सम्बन्ध राखी क्रियाकलाप अराउनु पड्ड छ । यी विषयवस्तुका आधारमि विद्यार्थीलाई आफ्ना धार्मिक समुदायमि सान्दर्भिक थप विषयवस्तु खोज अरी सिकेका कुरालाई सिर्जनात्मक विश्लेषण अद्दे प्रतिभाको विकास अद्द प्रोत्साहित अरिनु पड्ड छ । यै विषय अध्यापन अद्देबखत प्रयोग अद्द सकिने केही सम्भावित नमुना विधि तल दिइएका छन् :

डोटेली भाषा विषयका सक्षमता रे सिकाइ उपलब्धि हासिल अद्द निम्नानुसारका जस्तै सिकाइ सहजीकरण विधि, प्रक्रिया रे प्रयोग हुने सिपमा आधारित भई क्रियाकलाप निर्धारण अद्दु सान्दर्भिक हुने देखिन्छ :

क्र.स.	विधि	प्रक्रिया	प्रयोग हुने प्रमुख भाषिक सिप
१.	प्रदर्शन विधि	• विषयवस्तुसँग सम्बन्धित तस्बिर वा अन्य दृश्य सामग्री तथा श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन • उच्चारणगत शैली अनुकरण • नयाँ सन्दर्भ, परिवेश र शब्दको पछ्याण • धारणा निर्माण • विचार आदानप्रदान तथा प्रस्तुति • सवालजवाफ रे छलफल • विषयवस्तुको वयान • निष्कर्ष	सुणाइ तथा बोलाइ (श्रव्य/दृश्यबोधसहित)

२	प्रयोग विधि	• मानक भाषाको प्रयोगमाइ आधारित भई नमुना प्रस्तुति • विद्यार्थीद्वारा सहअभ्यास • निर्धक्क (स्वतन्त्र) प्रयोग	सबै भाषिक सिप
३	सोधपुछ विधि	• शीर्षक तथा सन्दर्भका आधारमि पूर्वानुमान • कथ्य भाषाको उपयोग • उपकरणको प्रयोग • कुरडिकानी • छलफल रे निष्कर्ष	सुणाइ तथा बोलाइ
४	सवालजवाफ विधि	• नमुना प्रदर्शन र सहअभ्यास • तथ्य, तथ्याङ्क, पात्र, घटना, सन्दर्भ, परिवेश, अनुमानलगायत विषयक्षेत्रमा आधारित सवाल रे जवाफ निर्माण तथा प्रयोग • व्यक्तिगत तथा सामूहिक धारणा वा निष्कर्ष निर्माण	सबै भाषिक सिप
५	स्वाध्ययन	• सामग्री छनोट • अध्ययन • धारणा वा विचार निर्माण • सन्दर्भगत उपयोग	पढाइ
६	कथाकथन/गीत	• लयात्मक शब्द बोध • पात्र, घटना, कार्यलगायतको बोध • सार निर्माण • पुन कथन • पात्र, स्थान आदिको निर्माणबटाहै नयाँ पाठ निर्माणको अभ्यास	सबै भाषिक सिप
७.	खोज वा परियोजना	• भाषिक तथा सञ्चारगत समस्या वा प्रश्नको प्रस्तुति • खोजकार्य वा तरिकाबारे छलफल • विद्यार्थीद्वारा खोज (निर्देशित वा स्वतन्त्र) • प्रस्तुति रे छलफल	लेखाइ (शब्द भणार र बोधसहित)

		• पृष्ठपोषण	
८.	अन्तर्क्रिया	• छलफलको योजना रे तयारी • ठूलो समूहमि छलफल सञ्चालन वा समूह विभाजन • समूह विभाजन भए कार्यसूची बाँडफाँड रे कार्य सञ्चालन • प्रस्तुतिकरण • तुलना, विश्लेषण रे मूल्याङ्कन • निष्कर्ष	सुणाइ तथा बोलाइ सिप
९	अभिनय विधि	• योजना निर्माण (उद्‌घोषण, भूमिका अभिनय वा नाटकीकरण) • विषयक्षेत्र/शीर्षक/नाटक/पात्र/घटनाको छनोट • प्रस्तुति (व्यक्तिगत वा सामूहिक) • भाषाशैलीको छनोट तथा उपयोग • छलफल रे मूल्याङ्कन • पृष्ठपोषण	सुणाइ तथा बोलाइ सिप
१०	सिर्जनात्मक कार्य	• चित्र वा आकृति निर्माण • निर्देशित, व्यावहारिक लेखन वा स्वतन्त्र रचना	बोलाइ र लेखाइ सिप
११	भ्रमण	• शैक्षिक उद्देश्यसङ्ङ सम्बन्धित स्थानको स्थलगत अवलोकन • निरीक्षण रे खोज • सोधपुछ, सवालजवाफ रे छलफल • निष्कर्ष	लेखाइ सिप दृश्यबोध/श्रुतिबोधसहित)

६. **विद्यार्थी मूल्याङ्कन**

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमि विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा अद्दे नभैबर निरन्तर, नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापका अङ्गका रूपमि प्रयोग अद्‌दु पड्ड छ । कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन तोकिया सिकाइ उपलब्धि तथा तिनरो विस्तृतीकरणका आधारमि ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गद्द सक्दे किसिमले अद्‌दु पड्‌डछ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनमाइ लग् ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले केकति हासिल गद्द सके भण्णे

लेखाजोखा अद्द सकिने प्रक्रिया रे साधन प्रयोग गद्दुपड्ड छ । इसो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्ङका रूपमाइ नियमित रूपमि सञ्चालन गरीबर विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका निम्ति निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान अद्दुपड्ड छ ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका व्यवस्थित अरी राखिनु पड्ड छ । कार्यसञ्चयिका फायललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमि आया व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक अद्दु पड्ड छ । विद्यालयमाइ पठनपाठन भया विषयवस्तु रे विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमाइ हरेक मैना वा निश्चित विषयवस्तु वा विषयक्षेत्रको अध्ययन पूरा अरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था अरी कार्यसञ्चयिकामा तैको अभिलेख उल्लेख अद्दु पड्ड छ । यै तहमि गृहकार्यलाई अनिवार्य नअरी कक्षाकार्यमै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर दैनिक र एकै दिनमि विभिन्न विषयक्षेत्रमि गृहकार्य दिनु भणे उपयुक्त हुनैन । विद्यार्थीका मूल्याङ्कनमि यथाशक्य वास्तविक कार्य (Authentic task) समावेश अद्दु उपयुक्त हुनेहो ।

कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रक्रिया सामान्यतः निम्नअनुसार हुने छ :

- मूल्याङ्कनलाई सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमि कक्षा क्रियाकलापसङ्ङै एकीकृत अरी सिकाइ सुधारमि निरन्तर प्रयोग अद्दु पड्डछ ।
- सिकाइ उपलब्धि रे तिनरो विस्तृतीकरण तयार अरी सोहीअनुसार सम्भाव्य मूल्याङ्कन विधि, प्रक्रिया रे साधनको तयारी अद्दु पड्डछ ।
- दैनिक कक्षा क्रियाकलाप सङ्ङै विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा अरी सिकाइमि पछि पड्या विद्यार्थीलाई सुधारात्मक सिकाइ प्रक्रियाद्वारा तोकिया न्यूनतम सिकाइ सुनिश्चित अरी सबै विद्यार्थीलाई थप सिकाइका लागि अवसर प्रदान अद्दु पड्डछ ।
- विद्यार्थीको सिकाइ स्तरको मूल्याङ्कन अद्दतिक मूलतः विद्यार्थीले बिभिन्न सिकाइक्षेत्रमि अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल अरेनअरेको परिक्षण अद्दुपड्ड छ ।
- विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कनमि विषगत सिकाइ क्षेत्रमाइ अपेक्षित ज्ञान, बुझाइ, प्रयोग तथा आवश्यकतानुसार विश्लेषण, मूल्याङ्कन रे सिर्जनालगायत उच्च क्षमता परीक्षण अद्द उपयुक्त साधन तथा प्रक्रिया प्रयोग अद्दु पड्ड छ ।
- मूल्याङ्कनका क्रममा आवश्यक व्यवहारकुशल सिप प्राप्तिमि विद्यार्थीको हासिल अर्‍या सक्षमताको पनि लेखाजोखा अरी आवश्यकतानुसार सिकाइ क्रियाकलापमि सुधार अद्दु पड्डछ ।
- मूल्याङ्कनपछि कोइ विद्यार्थीले अपेक्षित नतिजा प्राप्त अद्द नसकेमि सुधारात्मक शिक्षण सिकाइको प्रक्रियाअनुरूप विद्यार्थीको सिकाइ सुधार अरी अपेक्षित सिकाइ सुनिश्चित अद्दु पड्डछ । पटक पटकको सुधारात्मक शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाबाट पनि मानाइसिको लै सिकाइ उपलब्धि हासिल अद्द नसक्ने विद्यार्थीमि उपचारात्मक शिक्षणको प्रबन्ध अद्दु पड्डछ ।
- मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयक्षेत्र तथा सिकाइ उपलब्धिअनुसार अभिलेखीकरण गद्दु पड्ड छ । विद्यार्थीको व्यक्तिगत फायल खडा अरी मूल्याङ्कनको नतिजाका साथै अन्य सान्दर्भिक विवरणलगइ भएको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित अरिबर राख्दु पड्डछ ।
- मूल्याङ्कन नतिजाको अभिलेखलाई विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था पहिचान अद्द, पाछाको सिकाइ योजना निर्माण अद्द रे सिकाइ उपलब्धि प्रगतिको अभिलेखका रूपमि विद्यालय, शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावकले आवश्यकतानुसार प्रयोग अद्दु पड्डछ ।
- विद्यार्थीलाई स्वमूल्याङ्कन रे प्रतिविम्बन अद्द, सिकाइ सुधारको आवश्यकता रे उपाय पहिचान अद्द शिक्षक अभिभावकले प्रेरित अद्दु पड्डछ ।